

Camps de Treball: vacances alternatives i desenvolupament comunitari

Els adolescents i les seves vacances

Quan arriba l'estiu, les famílies fan molts equilibris de combinatòries i calendaris per definir les vacances dels infants (avis, cangurs, casals d'estiu, campaments, colònies...). Si els fills són adolescents, encara serà més complicat de resoldre. Amb gustos més definits, més ànsia de llibertat, i unes necessitats i relacions més complexes, els joves no ho posen gaire fàcil!

Però... per a què seria lògic aprofitar l'estiu? La majoria dels nostres adolescents respondria que per a descansar, per estar amb les amistats o per fer coses diferents a les que ha fet durant el curs. Tot plegat, força raonable.

Tanmateix, el descans desitjat o té un límit, o acaba en avorriment, o en realitat es transforma en fer una activitat per descansar d'una altra, perquè les vacances són molt llargues i l'energia juvenil no es pot contenir indefinidament. Jeure a la platja sense fer res s'aguanta més o menys bé uns quants dies, però no es pot allargar dos mesos sense passar factura en forma de malhumor, tedi, consum disparat o sobrepés...

D'altra banda, si bé relacionar-se amb les amistats o fer amistats noves és una de les ocupacions adolescents més desitjades i valorades, el seu cultiu intensiu i compulsiu, sense cap cosa més que ho trascendeixi (una activitat, un projecte, quelcom una mica allunyat del propi melic) deriva fàcilment en grups tancats, narcisistes, poc oxigenats i llastrats de sobrevaloració dels petits conflictes interpersonals.

Quan es plantegen plans alternatius a les vacances sedentàries, les fórmules més habituals són aprenentatges diversos (idiomes, esports...) petits treballs eventuais (fer de cambrer, cangurs, despatxar en alguna botiga...); cultivar les afeccions personals; viatjar, fer turisme i conèixer llocs nous; o col·laborar amb alguna causa o finalitat social. Probablement 2 o 3 mesos de vacances donen molt de sí i fins i tot es poden combinar dues o més possibilitats.

Els camps de treball: el plaer de ser útil

Els camps de treball són una fórmula de vacances per a joves que ofereixen, en la mateixa activitat, satisfer més d'una necessitat: relacionar-se amb altres joves, aprendre, treballar per una causa, i fer un turisme diferent al de consum.

Es fonamenten en la consideració de què treballar i descansar no són conceptes antagònics, com no ho són l'esforç i el plaer. Treballar d'una determinada manera i amb un determinat sentit, dona plaer. Aquest plaer bàsic és sentir-se útil, fent un servei que és valorat per altres persones. En paraules d'Eduard Punset, la felicitat aflora quan controles quelcom del que gestiones, quan "quelcom del que estàs fent serveix per alguna cosa". Els camps de treball a l'estiu són un dels exemples més clars d'aprenentatge servei en l'educació no formal: els joves aprenen a partir de fer un servei a la comunitat.

En un camp de treball la finalitat és molt concreta i objectiva: cal fer, en equip, una feina de millora de l'entorn natural, social o cultural. Aquí tenim, d'entrada, dues grans avantatges: d'una banda, es desplaça l'interès del melic de l'adolescent; i, d'altra banda, la relació interpersonal se situa en el context d'un projecte, la qual cosa ajuda a obrir-se i a establir relacions més madures, no tan endogàmiques.

Però, a més a més, en un camp de treball la feina és fa de manera gratuïta. L'oportunitat de practicar l'austeritat i la generositat és una altra de les avantatges: un exercici saníssim en temps de consum i d'egoïsme.

Els camps de treball tenen una llarga tradició a Catalunya, malgrat no han estat mai activitats multitudinàries. Els moviments d'educació en el lleure (escoltisme, esplai) i les administracions públiques (ajuntaments, Secretaria General de Joventut) han estat els principals impulsors.

La majoria dels camps de treball tenen una estreta relació amb el desenvolupament del municipi o la comarca, i en tots ells es potencia el treball en xarxa entre diversos agents del territori i la mobilització dels recursos disponibles. A més, en els camps de treball de recuperació del patrimoni cultural o de conservació mediambiental, es promouen a la vegada, els valors turístics del territori. Un exemple són els camps de treball de les rutes turístiques de Calldetenes.

L'experiència dels camps de treball a Calldetenes

Fitxa Tècnica

Nom:	Ruta dels Molins Fariners i Ruta del Romànic
Lloc:	Calldetenes (Osona)
Base del camp de treball	Zona d'acampada del Molí de la Calvaria
Organitzadors:	Fundació Catalana de l'Esplai Ajuntament de Calldetenes Secretaria General de Joventut
Periodicitat:	Cada estiu, en torns de 15 dies
Edats dels joves:	15-17 anys
Nombre de joves en cada torn	25
Nombre de joves que han passat:	400

Història

La riera de Sant Martí, que travessa el municipi de Calldetenes, acumulava un seguit d'antics molins fariners, unita per un vell camí que serpentejava vora el torrent. I la riera era plena de rescloses i canals de derivació que conduïen sàviament l'aigua. Amb el pas dels anys, l'abandó de l'ofici de moliner i el despoblament d'aquests masos i molins, provocà que els caminois es perdesen, les estructures fluvials desapareixeren i els molins s'enrunaren.

A finals del mes de juliol de 1994, la Fundació Catalana de l'Esplai i l'Ajuntament de Calldetenes van organitzar el primer camp de treball al molí de la Calvaria d'aquest municipi. Amb ell s'inaugurava, la *Ruta dels Molins Fariners*. El camp de treball tenia dos grans objectius: la recuperació del molí i l'acondicionament del camí que ressegueix la riera de Sant Martí, uneix sis vells molins enllaçats per basses, ponts, rescloses, recs i caminois, per convertir-lo en una ruta turística

Amb els anys, els joves participants dels camps de treball han arranjat i desvetllat l'ombrívol camí, els ponts, les escales i les baranes. S'han refet fonts enrunades i perdudes, s'han construït bancs, i s'han reconstruït les petites rescloses que emmagatzemaven l'aigua i la derivaven per canals cap als molins fariners. La restauració de l'interior del molí de la Calvaria, ha fet possible que, després de molts anys, pugui tornar a funcionar. Actualment el projecte continua amb el camí de retorn, que enllaça tres ermites romàniques: Sant Tomàs, Santa Maria del camí i Sant Martí de Riudeperes. Els darrers camps de treball s'han centrat a recuperar els entorns d'aquestes ermites, obrint una segona ruta: la *Ruta del Romànic*.

Els habitants del poble, conscients que el camp de treball aporta un recurs atractiu turístic per als visitants, valoren molt positivament les tasques desenvolupades ja que

els camins recuperats tenen força afluença, la gent s'hi passeja, reviu temps històrics, records, i els joves aprenen sobre el patrimoni i la seva història.

Treball en xarxa i profit per a tothom

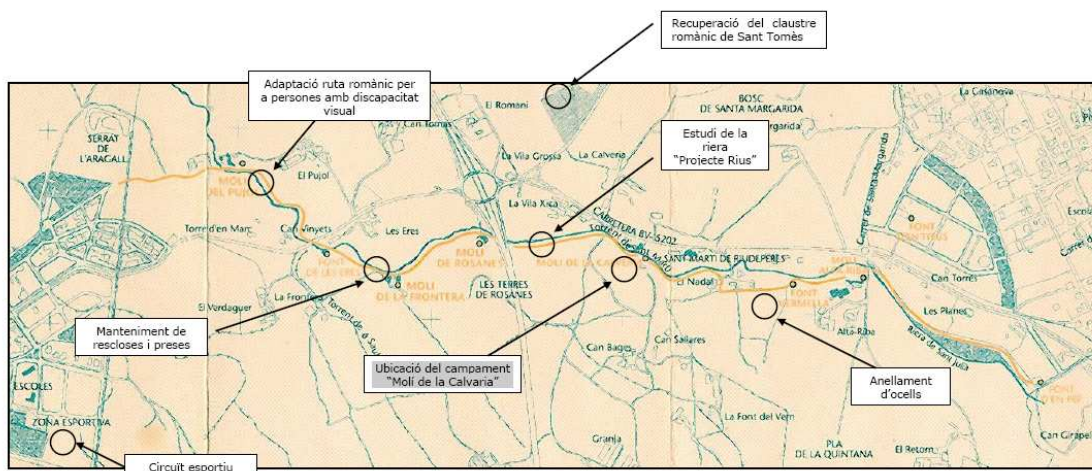
Aquesta experiència educativa d'aprenentatge servei es duu a terme amb la cooperació de tres agents:

- L'Ajuntament de Calldetenes deixa el terreny d'acampada; l'acondiciona amb llum i aigua; facilita desplaçaments i materials tècnics; i posa un o dos membres de la brigada municipal com a personal tècnic a disposició dels joves i els monitors.
- La Generalitat subvenciona el camp de treball, facilita les tendes i alguns materials tècnics i dóna publicitat.
- La Fundació Catalana de l'Esplai posa l'equip de monitors i educadors ambientals; organitza, gestiona i coordina pedagògicament el camp de treball.

La col·laboració entre aquests tres agents permet articular un projecte amb una repercussió positiva en la comunitat, i alhora, apostar per una educació transformadora, on les persones aprenguin i es desenvolupin en un marc d'acció altruista vers la comunitat.

A més, s'aprofita l'estada per col·laborar activament amb el Projecte Rius de l'Associació Hàbitat, fent el control de la qualitat de l'aigua de la Riera de Sant Martí, i s'han iniciat contactes amb entitats locals, com el Club Excursionista de Calldetenes i el Grup d'Anellament de Calldetenes per col·laborar també en els seus projectes.

<p>Què en treu Calldetenes?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ La recuperació del seu patrimoni i la seva història. ▪ Nous espais de passejada i esbarjo per a la seva població. ▪ Un recurs d'atractiu turístic per als visitants.
<p>Què en treuen els joves que hi participen?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Habilitats tècniques i físiques: maneig d'eines, feines concretes de determinats oficis, enfortiment físic,... ▪ Coneixements: continguts històrics, culturals, tecnològics, relatius al medi ambient,... ▪ Actituds i valors: treball en equip, convivència, esforç i superació personal, tolerància a les frustracions, autocontrol, pensament crític,...

Croquis de les tasques realitzades durant el camp de treball del juliol 2006

Funcionament bàsic i resultats tangibles

El campament està ubicat just al costat del Molí de la Calvaria a la Riera de Sant Martí, al límit municipal entre Calldetenes i Sant Julià de Vilatorrada. És un terreny particular que l'Ajuntament cedeix amb el permís del propietari. Cada any la brigada de l'Ajuntament de Calldetenes instal·la les connexions d'aigua i llum en el terreny. Disposa també d'una zona de lavabos i dutxes, així com una zona per rentar els plats i la roba.

La situació del camp és ideal pel que fa a la proximitat a les zones de treball: el desplaçament més gran entre el terreny d'acampada i el treball tècnic és d'aproximadament 15 minuts. El campament disposa d'espais adients per a les activitats lúdiques i proporciona la suficient ombra per descansar a les estones lliures.

El camp de treball s'estructura actualment al voltant de 3 àrees de treball tècnic, per les quals hi passen tots els joves al llarg dels 15 dies, i 2 àrees d'activitats convivencials:

Treball tècnic	<ul style="list-style-type: none">▪ Tasques de manteniment de la Ruta dels Molins Fariners▪ Tasques d'obertura de la Ruta del Romànic▪ Participació en el Projecte Rius i en els projectes de les entitats locals
Activitats convivencials	<ul style="list-style-type: none">▪ Activitats de manteniment del campament: muntatge i desmuntatge, serveis de neteja, recollida selectiva d'escombreries...▪ Activitats lúdiques, vetllades i espais de reflexió entorn de temes com la pau, la sostenibilitat o la interculturalitat.

El temps de dedicació al treball tècnic és de quatre hores i mitja diàries, concretament de 9:00h a 13:30h, amb un descans per esmorzar. Aquest horari s'ajusta al dels tècnics municipals que donen un cop de mà.

El treball tècnic s'organitza en tres equips de funcionament autònom. Cada equip es centra en un dels tres eixos plantejats: un equip treballa al claustre amb la ruta del romànic, l'altre treballa a la riera amb la ruta dels molins i el tercer al poble en la tasca lligada al municipi. Els joves van alternant-se en els tres equips amb una periodicitat de tres dies per tal que tothom desenvolupi i aprengui les diferents tècniques, progressi en la seva feina i vegi el resultat concret de la tasca.

Durant el primer dia destinat al treball tècnic, els joves inspeccionen les zones de treball, planifiquen des accions, determinen la metodologia, es familiaritzen amb les eines, a la vegada que clarifiquen els objectius i es motiven per al servei quedesevoluparan. El darrer dia de treball tècnic els joves reconeixen i avaluen les diferents feines i els resultats tangibles. Durant el camp de treball es fan assemblees periòdiques per compartir els avanços i les dificultats del treball tècnic, i discutir les possibles propostes per part dels participants.

Al llarg d'aquests 12 anys, els resultats obtinguts quant a la recuperació i conservació del patrimoni han estat els següents:

- Neteja i condicionament de la ruta dels Molins Fariners. Adequació amb passarel·les de fusta, passos amb pedres, bancs, baranes, recuperació de fonts...
- Inventari d'elements hidrològics: carcavans, rescloses, canals, preses, rodes de molí...
- Col·locació de rètols indicadors i de plànols gegants.

- Inventari dels molins i de les peces que resten en bones condicions, i dibuixos de les peces.
- Restauració i posta en marxa del Molí de la Calvaria.
- Neteja del Molí d'Altarriba.
- Estudi i seguiment de la qualitat de l'aigua i recerca d'invertebrats a la Riera de Sant Martí. Projecte Rius.
- Arranjament claustre Sant Tomàs: repicar parets de guix, recol·locació de les pedres...

A la web de l'Ajuntament de Calldetenes es troba mola informació sobre les rutes:

<http://www.calldetenes.org/visi.htm>

El punt de vista de l'Ajuntament

Reproduïm a continuació una entrevista amb la Regidora de Joventut de Calldetenes, Montse Pradell:

Perquè des de l'Ajuntament creieu en el projecte del camp de treball?

Un dels problemes que tenim els municipis petits, és la manca de recursos. Per aquest motiu des de l'Ajuntament quan se'ns va proposar col·laborar en el camp de treball, amb la Fundació Catalana de l'Esplai varem veure "la llum". És a dir, el camp de treball ens permetia recuperar bona part del patrimoni del nostre poble i la nostra història. Però a part de tot això, no hem d'oblidar que el projecte en si, l'essència del camp de treball: el fet educatiu, l'aprenentatge, la convivència, els valors... creïem i creiem que és un camp de l'educació no formal molt interessant en el treball amb els joves.

Com veu la gent del poble les tasques que estan realitzant?

La gent de Calldetenes valoren molt positivament les tasques realitzades pel grup del camp de treball, ja que són ells mateixos que es passegen per la Ruta dels Molins Fariners, la Ruta del Romànic, ... i poden observar de manera molt directa el treball que han realitzat. Gràcies el camp de treball, hem reconstruït diferents camins, rutes, molins... D'altra banda, aquestes dues rutes no només es coneixen a nivell de poble, sinó que es coneixen a nivell de comarca. Això aporta un recurs turístic atractiu. Un exemple molt clar del què creu la gent del poble sobre el camp de treball, és que moltes vegades els calldetenencs et paren pel carrer i et demanen: quan vindran els del camp de treball? Què faran aquest any?

Què comporta per a l'Ajuntament el camp de treball?

Per a l'Ajuntament el camp de treball, porta molts avantatges al municipi. Més del què hem d'aportar nosaltres com a Ajuntament. Tot i així, nosaltres ens hem d'implicar una mica en aquest projecte. Per exemple, cedir un terreny d'acampada i condicionar-lo amb serveis (aigua, dutxes, llum, lavabos...); buscar les tasques que duren a terme els dies de treball juntament amb el responsable del camp de treball; facilitar totes les eines de treball i el material necessari; posar a disposició del camp de treball un tècnic de l'ajuntament que els assessori en el treball tècnic del camp.

Lliçons apreses: factors d'èxit per al desenvolupament municipal

Els camps de treball juvenils tenen una doble utilitat: són una oportunitat educativa per als joves i són una oportunitat de desenvolupament per al municipi. Des de l'òptica municipal, les bones pràctiques ens proporcionen algunes pistes valuoses perquè esdevinguin un èxit:

1. El compromís de l'ajuntament ha de ser a llarg termini. Amb una experiència esporàdica tindrem potser un bon record i un bon precedent, però no consolidarem res. Cal que el camp de treball esdevingui una tradició, una fita anual del poble.
2. La feina a fer ha de ser realista, adaptada a les possibilitats i limitacions dels joves, que no són especialistes.
3. S'han d'aprofitar i mobilitzar els recursos materials, organitzatiu i humans, que té l'ajuntament. Sovint el camp de treball pot ajudar a rendibilitzar eines, materials o equipaments infrautilitzats.
4. Cal implicar sempre que sigui possible a les entitats del poble. Com més agents socials i culturals se sentin vinculats i beneficiats per l'activitat, més impacte es podrà assolir.
5. Cal plantejar-se la relació amb els joves de la mateixa població. Si per als joves del poble no fos prou atractiu participar en un camp de treball a costat de casa seva, com a mínim es poden impulsar altres vies de relació, intercanvi i col·laboració amb els joves del camp i la seva tasca.
6. S'ha de reconèixer el valor afegit del treball voluntari en els resultats tangibles assolits, així com actualitzar el concepte de voluntariat, aplicat a la millora de la qualitat de vida i el desenvolupament comunitari. Cal estimular que tothom (autoritats municipals, joves, entitats, veïns...) expressi reconeixement i gratitud a la seva manera.
7. S'ha de procurar donar difusió i visibilitat externa al camp de treball, utilitzant els mitjans de comunicació, la senyalització, fullets turístics, etc. Les bones notícies necessiten ressó públic.

Roser Batlle, Jesús Canelo, Carles Xifra
Fundació Catalana de l'Esplai